

NEKO LIKO NEOBJELODANJENIH ROMANIČKIH SKULPTURA U SPLITU

(TABLA XLV)

Romanički stil, koji se u dalmatinskoj arhitekturi javlja u XII stoljeću, doživljuje svoj cvat u XIII, i traje sve do XIV stoljeća, ostavio je u gradovima Dalmacije nekoliko monumentalnih spomenika koji očito govore o usponu tog stila na ovoj obali, gdje je zahvatio nesamo velike spomenike, već i manje zgrade koje su bile zidane u to doba. Međutim, dok se većina monumentalnih djela dalmatinske romanike sačuvala, manji spomenici, prema kojima se imalo manje obzira, reljefi i skulpture manjih crkava, kao i ukrasi privatnih kuća nestali su uslijed kasnijih pregradnja, i velike djelatnosti dalmatinskih graditelja u XV i XVI stoljeću. Kićenost kasne mletačke gotike i reprezentativnost renesanse istisle su jednostavni i čedni romanički stil. Kler i vjernici su u XV i XVI stoljeću popravljali stare romaničke crkve, ukrašivali ih novim dekorom, te su tako te crkve koje se u pismenim dokumentima spominju u ranom srednjem vijeku, izmijenile svoj negdašnji izgled. Slične promjene nastale su i na kućama bogatih građana: stara romanička pročelja zamijenjena su novim reprezentativnim pročeljem kasnijih stilova.

U XVII stoljeću, za vrijeme baroknog stila, nastavilo se pregradnjama i izmjenama, osobito u unutrašnjosti crkava: dobavljao se novi crkveni namještaj, i uklanjao stari. Tako su postepeno sva tri stila: kićena gotika, renesansa, i konačno barok, nemogući se razviti u čednim provincijskim prilikama, i u uskom okviru dalmatinskih gradova na potpuno novim spomenicima, unosili često svoj arhitektonski dekor u ranije spomenike, i tim uništavali romaničku skulpturu.

Ipak se uz velika djela dalmatinske romanike sačuvalo i nekoliko manjih fragmenata tog stila. Te romaničke skulpture nam dokazuju da se romanički stil nije u Dalmaciji ograničio samo na nekoliko spomenika, već da je rasprostranjivao svoje motive po svim zgradama koje su se onda zidale. Kao što nam monumentalna djela dalmatinske romanike dokazuju, do koje se umjetničke visine bio kod nas razvio taj stil, tako nam manje skulpture i sačuvani fragmenti romanike pokazuju da se taj stil bio raširio i zahvatio sve ondašnje spomenike.

U Splitu se ističe nekoliko velikih romaničkih spomenika koji su već poznati u povijesti dalmatinske umjetnosti. Ali romanički stil nije samo na njima vidljiv. Pored nekoliko skulptura životinja, pod utjecajem bogatog romaničkog »bestijarija«, i ukrasa koji su tu i tamo uzidani, i ove četiri figurativne skulpture koje ovdje donosim, potvrđuju činjenicu, da je u Splitu romanika bila rasprostranjena, i upotpunjuju sliku o njenom razvoju u tom gradu.

Na pročelju crkve Sv. Stjepana u splitskom groblju nalazi se, pored ostalih skulpturalnih fragmenata, i reljef biskupa-sveca. Grobišna crkva Sv. Stjepana nalazi

Sl. 1. Svetački reljef na crkvi sv. Stjepana u Splitu.

se na mjestu nekadašnjeg benediktinskog samostana poznatog pod imenom S. Stephanus de Pinis ili sub Pinis. Taj se manastir spominje prvi put u jednoj darovnici god. 1020. Njegovi su redovnici, kako nam to potvrđuju historijski izvori, otada često vidno sudjelovali u sredovječnoj povijesti grada Splita. Zgrade i crkva nekadašnjeg manastira nisu se sačuvala. Na tom je mjestu uređeno početkom XIX stoljeća splitsko groblje sa svojom crkvom podignutom 1814 god.¹⁾

Na sjevernoj gornjoj strani pročelja te crkve stoji lik biskupa koji valjda prikazuje sv. Duju, mučenika i biskupa solinskog, zaštitnika grada Splita. Izrađen je u plitkom reljefu primitivno i plošno. Niska mitra, dugi palij u obliku slova T, i široka kazula zvončastog kroja očiti su znakovi da reljef pripada romaničkoj periodu. Uz te ikonografske oznake vidimo (sl. 1) i u samoj izvedbi reljefa romaničke karakteristike: grafički izrađeno lice, ukočenost figure, koja se osobito ističe u široko postavljenim nogama, te ploština i produljenost lika kojega konture ograničuje oblik dugog četverokutnog kamena u kojemu je lik isklesan. Sve nas to navodi da prihvatimo Karamanovo datiranje ovog reljefa u XIII stoljeću. Gdje se reljef ranije nalazio, nemoguće nam je utvrditi. Kaer drži,²⁾ da je pripadao nekadašnjoj benediktinskoj crkvi Sv. Stjepana pod borima, ali to ne mora biti točno. Reljef je mogao biti prenesen, s ostalim plastičnim fragmentima, iz neke druge crkve, i god. 1814 postavljen na današnje mjesto.

U maloj bratimskoj crkvi Sv. Duha, u zapadnom dijelu grada Splita, nalaze se dvije romaničke skulpture, dva reljefa koja prikazuju Krista, jedan u sakristiji crkve, a drugi nad ulazom crkvenog dvorišta.

Splitska crkva Sv. Duha spominje se već u XIV. stoljeću,³⁾ i to pod imenom

Sl. 2. Relijef u sakristiji crkve sv. Duha u Splitu.

»S. Spiritus in civitate nova«, budući da se nalazila van zidina najstarijeg dijela grada, naime izvan opsega Dioklecijanove palače u kojoj se razvio sredovječni Split. Farlati je u svom poznatom djelu o crkvenoj historiji⁴⁾ zabilježio, da je u doba bisku-

¹⁾ Kaer Petar, Dvije opatije Sv. Petra Gumajnskoga i Sv. Stjepana de Pinis u staroj splitskoj nadbiskupiji za doba narodne hrvatske dinastije. *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, XIII Supplemento IV. Dr. Ljubo Karaman, O starom benediktinskom manastiru Sv. Stjepana pod borovima u Splitu. »Novo Dobro« uskrsni prilog 1935. Split.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Giuseppe Praga, Testi volgari spalatini del Trecento. *Atti e memorie della Società dalmata di storia patria*. Volume II p. 42—43, nota 2. Zara 1927.

⁴⁾ Farlati, *Illyricum sacrum*, vol. III, p. 315.

povanja Domenika Luccari, koji je upravljao splitskom biskupijom po prilici od godine 1328. do 1348. dobila po ovoj crkvi ime ona četvrt grada, u kojoj se crkva nalazila. Crkva je pripadala bratovštini Sv. Duha, koja se također spominje u XIV. stoljeću.⁵⁾ Na današnjoj zgradi crkve, i u njenom dvorištu vide se dijelovi arhitektonskog dekora romaničko-gotičkog stila, koji su nakon popravaka izvedenih kasnije na crkvi još ostali u njenim zidovima. Smještena na raskršću triju uskih ulica, kraj renesansne palače obitelji Geremia, ova crkva u kojoj je pokopan graditelj i kipar Andrija Aleši, doimlje se sa svojim slikovitim dvorištem, i starom polihromijom svojih zidova, vrlo ugodno.

U sjeverozapadnom uglu sakristije nalazi se na maloj kamenoj ploči veličine 72 × 64 cm isklesano reljefno poprsje Krista (slika 2). Reljef je sigurno kasnije uzidan u taj ugao. Kristovo lice je rustično i primitivno izvedeno, plošno i u obliku okrenutog čunja. Oči, nos i prema dolje savinute usne veoma su loše izvedene, uši su nesporno postavljene uz sljepočice, a duga kosa se savija u pletenice koje uokviruju glavu. Krist je odjeven u košulju preko koje je prebačen plašt, a opasan je širokim pojasom. Uzdignutom desnicom blagosivlje vjernike, a u pruženoj ljevici, koja se tek djelomično vidi, a koju sad sakriva zid, držao je valjda križ ili neki drugi simbolički svetački predmet. Ploča na kojoj je reljef izrađen imala je okvir koji je otučen, na njoj su uz Kristovu glavu uklesana uobičajena slova njegova imena. Latinskom HS sa jedne, a grčka XC sa druge strane. Uz desnicu i desni bok Kristov na ploči je uklesan natpis gotičkim slovima. Očistio sam slova koja su bila ispunjena vapnom, i razabrao tekst ispisan u osam kratkih redova, od kojih svaki sadrži najviše pet slova. Natpis je zbog uskog prostora zbijen. Donosim ga onako kako je napisan.

Suradnjom našeg poznatog paleografa prof. Miha Barade popunio sam manjkave riječi te natpis možemo pročitati u cjelini

XRE
DNE
FAMV
LO TVO
BOGDA
NO · f · PE
TRI: · ~

Prva riječ potpuno je nestala, ali prema sredovječnom običaju i obzirom na tekst koji slijedi mogla je glasiti: Bonus ili Benignus, ili Misericors esto ili pak samo Memento. Prema tome čitav bi natpis u prevodu glasio: »Budi milostiv, gospode Kriste, služi tvome Bogdanu, sinu Petrovu«. Na jednoj srebrenoj nozi u Moćniku

⁵⁾ Praga o. c. p. 94, 109.

kotorske katedrale Sv. Tripuna čita se također slični natpis: MEMENTO · DNE · FAMULO · TUO · MARINO · DE · GOSTI.

Natpis je dakle i po tome važan što spominje čovjeka našeg imena, Bogdana Petrova vjerojatno donatora crkve ili reljefa. Ime jednog Bogdana Petrova poznato nam je inače u jednom dokumentu historijske zgode grada Splita.⁶⁾ Među plemićima i istaknutim građanima splitskim koji kao članovi velikog vijeća 3 oktobra 1327, za vrijeme predaje Splita Veneciji, primaju Mlečanina Marka Segreta za splitskog kneza, nalazi se i ime Bogdana Petrova. Nije isključeno da je taj građanin spomenut u tom dokumentu onaj isti kojega spominje reljef crkve sv. Duha. Reljef može da se datira u to doba i po stilu slova i skulpture, pa gornja veza nije isključena.

Po svim stilskim oznakama: po plošnoj izvedbi reljefa, mirnoj stilizaciji draperija, po plaštu prebačenom preko lijevog ramena, i širokom pojasu kojim je Krist opasan, te konačno po pletenicama i po aureoli, držim da reljef pripada romaničkom stilu. Usto nas razvijeni gotički oblik slova D sa savnutim prednjim trakom na natpisu upućuje da ovaj reljef datiramo između druge polovice XIII i prve polovice XIV stoljeća. Oblik lica što sliči izvrnutom čunju, sa nosom koji ima trokutni oblik, potsjeća mnogo na onaj lik lica što ga sretamo na figurama ranog srednjeg vijeka, i rane romanike.⁷⁾

Reljef se danas ne nalazi na izvornom mjestu. Vjerojatno je nekoć bio u luneti crkvenog portala. Poznato je naime da je lik Kristov izrađen u reljefu bivao često postavljen iznad glavnog ulaza romaničkih i gotičkih crkava. Možda se i ova reljefna ploča nalazila nad ulazom crkve sv. Duha u luneti, koju su portali dalmatinskih crkava uvijek imali. Navest ću sličan primjer iz susjedne talijanske umjetnosti koja je romaničkom stilu Dalmacije, kao što su to već davno istakli historičari umjetnosti, služila kao uzor. Taj primjer će nam pomoći da utvrdimo prvotno mjesto reljefa o kojem pišemo. Na crkvi S. Michele degli Scalzi u gradu Pizi, u luneti nad glavnim ulazom te crkve, uzidana je četverouglasta ploča sa reljefnim poprsjem Krista koji blagosilja. Uz Kristov lik je, kao i na našoj ploči, zapisano ime donatora iz god. 1204.⁸⁾

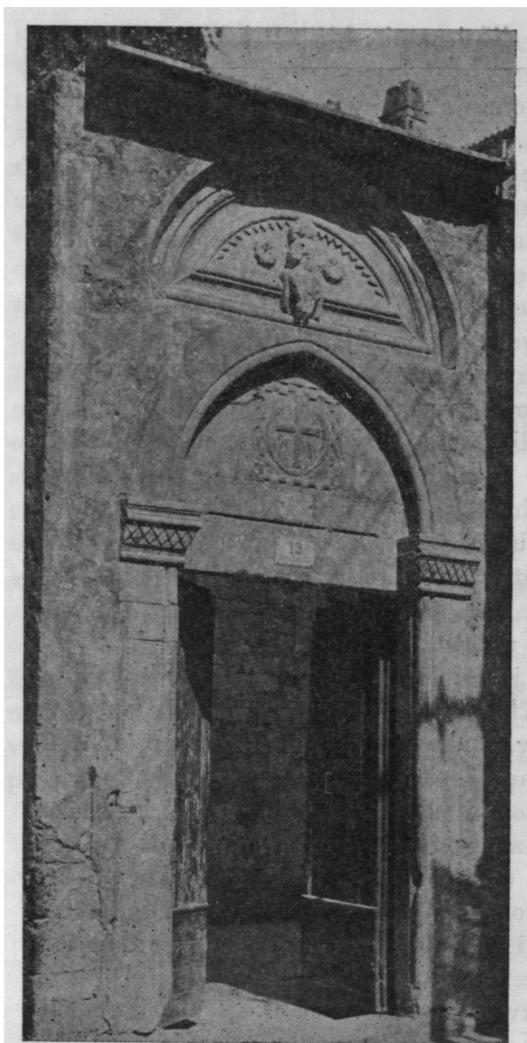
Nad gotičkim lukom dvorišnog portala crkve sv. Duha (sl. 3 i 4) uzidana je profilirana luneta i u nju umetnut reljefni lik Kristov u sjedećem stavu na prijestolju. Reljef je možda u lunetu naknadno postavljen između dva rastvorena cvijeta. Stavljen je veoma vješto i skupa sa cvijetovima sačinjava skladnu cjelinu. Krist je prikazan poput sličnih prikaza poznatih u zapadnoj evropskoj umjetnosti od VIII do

⁶⁾ T. Smičiklas, Codex diplomaticus vol. IX, p. 363.

⁷⁾ Pri tome moram napomenuti da ovaj oblik lica može da bude više oznaka primitivizma nego li karakteristika stila. Ovakav tip lica kojemu slabiji klesar vrlo često naginje, susreće se na dalmatinskim lošijim skulpturama vrlo često. Ipak ću navesti nekoliko primjera sredovječne skulpture gdje se vidi čovječje lice u obliku izvraćenog čunja: Iveković Ć., Dalmatiens Architektur und Plastik, T. CXXXII, a, b, T.

CXXXVII b. Memorie storiche forogiuliesi vol. XXIII, tavola I—IV, Udine 1927. Adolfo Venturi, Storia dell' arte italiana vol. III, fig. 99—101, vol. II fig. 107. R. De Lasteyrie, L'architecture religieuse en France a l'époque romane. Fig. 183, 185, Paris 1929. Dr. J. Baum, Die Malerei und Plastik des Mittelalters vol. II Fig. 287.

⁸⁾ Vidi sliku Biehl Walter, Toskanische Plastik des frühen und hohen Mittelalters, Tafel 94. Leipzig 1926.

Sl. 3. Portal dvorišta crkve sv. Duha u Splitu.

Po stilizaciji odjeće, po ukočenom stavu, i plošnoj izvedbi reljefa, možemo ovu skulpturu smatrati djelom romaničkog stila. Po umjetničkoj vrijednosti koja se očituje u lijepo komponiranim linijama reljef sv. Duha nadvisuje reljef Maestas Domini uzidan nad dvorišnim ulazom u splitsko groblje na Sustjepanu. Abramić⁹⁾ i Ka-

⁹⁾ U sličnom stavu prikazan je Krist na drvenim Buvinovim vratnicama splitske katedrale, i na nadvratniku nekadašnje zadarske crkve Sv. Lovre koji se čuva u zadarskom muzeju, ali tu Krist nije zamišljen kao Rex Glorise, nego je prikazan u Uznesenju na nebo.

¹⁰⁾ M. A b r a m i ć, Quelques reliefs d'origine ou d'influence byzantine en Dalmatie. L'art by-

XIII stoljeća pod imenom Maestas Domini ili Rex Glorise. Tako zamišljen lik Kristov nalazi se često u lunetama romaničkih portala, okružen mnogo puta mandorlom. Dok ga u zapadnoevropskoj umjetnosti, i u umjetnom obrtu, veoma često nalazimo, Rex Glorise je veoma rijedak u skulpturi Dalmacije.⁹⁾ Dosada su poznate samo dvije skulpture te vrsti: reljef sa otoka Raba koji je Abramić publicirao u svojoj studiji o spomenicima bizantskog podrijetla ili upliva u Dalmaciji,¹⁰⁾ i reljef nad ulazom u sustjepansko groblje u Splitu publiciran od Karamana.¹¹⁾

Na malom reljefu u crkvi sv. Duha, veličine 48 × 20 cm, Krist je prikazan u sljedećem stavu na prijestolju koje je natkriveno jastukom, raširenih koljena i skupljenih nogu. Obavijen je plaštem koji se savija uz tijelo kojemu dugi rubovi vise preko ramena i između koljena. O boku je on opasan širokim pojasom. Glavu mu okružuje auerola s krstom. Desnicom blagosilja, a u ljevici drži rastvoreno evanđelje. Reljef je izrađen plošno. Vrijeme je uništilo detalje lica i ruku i nabore odjeće, ali se glavni obrisi ipak jasno vide. Osobito u silueti lik je komponiran potpuno po uzoru sličnih Maestas Domini u evropskoj umjetnosti. Premda je reljef istrošen, ipak se u njegovim crtama i u kompoziciji opaža vješta ruka majstora koji je poznavao slične prikaze Krista u skulpturi i slikarstvu.

zantin chez les Slaves. Deuxième recueil, deuxième partie. Paris 1932.

¹¹⁾ Ljubo K a r a m a n, Deux portraits des souverains yougoslaves sur des monuments dalmates de haut moyen-âge. Byzantion. Tome IV 1927—28 Liège 1929.

¹²⁾ O. c. p. 326.

raman¹³⁾ drže da sustjepanski reljef pripada ranoj romanici i datiraju ga u drugu polovicu XI. stoljeća. Budući da reljef nad ulazom u dvorište sv. Duha pokazuje mnogo razvijeniji stil nego onaj na Sustjepanu, mislim da bi ga se moglo datirati u drugu polovicu XIII. stoljeća, i smatrati djelom zrele romanike.

Pri datiranju nam mogu poslužiti i ostali arhitektonski detalji koji se vide na portalu dvorišta i na crkvi. Luneta u koju je kip postavljen iskićena je romaničkim ukrasom t. zv. pilinih zubaca, i dvama cvjetovima s kojima je romanika voljela da ukrasuje prazno polje luneta. Slične cvijetove vidimo na luneti jednog od pobočnih

Sl. 4. Detalj slike 3. Luneta nad dvorišnim vratima crkve Sv. Duha u Splitu

portala zadarske katedrale,¹⁴⁾ i na južnom pobočnom portalu nekadašnje benediktinske opatije sv. Ivana Krstitelja u Trogiru. Obe te crkve su iz XIII stoljeća. Nizom pilinih zubaca ukrašeni su također i kapiteli na stupovima istog portala dvorišta sv. Duha i piloni malog crkvenog zvonika, a cvijetovi se ponavljaju također na konsolama koje drže dva stupića nekadašnje edikule nad južnim portalom crkve sv. Duha, i slične onima na luneti. Taj portal je, sudeć po stilu, iz istog vremena kao i portal dvorišta. Svi ti arhitektonski dijelovi nose u sebi mješavinu romaničko-gotičkog stila, te potječu vjerojatno iz prelaznog doba romanike u gotiku.

Sred tijesnih ulica splitskog predgrađa Velog Varoša nalazi se malena crkva posvećena evanđelisti sv. Luki. Ona ima jednostavan četvorni oblik obične kapelice sa četverokutnom apsidom, sakristijom, i zvonikom tipa preslice na vrhu pročelja. Zgrada nema arhitektonskih osobina i tek po konstrukciji zidova i po malom otvorenom zvoniku ukrašenom renesansnom reljefnom ornamentikom možemo zaključiti da današnji oblik zgrade nije stariji od druge polovice XVI stoljeća. Arhivski dokumenti spominju crkvu mnogo ranije. Najstarija dosadašnja vijest o crkvi potječe iz XV stoljeća. U zbirci dokumenata splitske kaptolske kurije nalazi se rukopis¹⁵⁾ u kojem su popisane nagodbe i obračuni pojedinih splitskih crkava. U izvatku uz koji je zabilježen datum,

¹³⁾ O. c. (1).

¹⁴⁾ Iveković Č. M. o. c. tabla 124a.

¹⁵⁾ Iura decimalia archiepiscopatus et Eccle-

siae spalatensis collecta iussu Rmi D. Svortiae Ponsoni archiepiscopi spalatensis, anno Domini MDCXXII.

prepisan je ukratko sadržaj originalne povelje. Među ostalim crkvama koje se u tom prijepisu spominju stoji crkva Sv. Luke. Najstarija pogodba tu prepisana, a koja spominje tu crkvu, datirana je 27. septembra 1405. Prema tome podatku možemo zaključiti da je crkvice Sv. Luke postojala početkom XV stoljeća. Starijih vijesti o njoj nisam našao.

U jednostavnoj unutrašnjosti crkve obnovljenoj u XVIII stoljeću ima nekoliko umjetnina koje su malo poznate, a za koje se ne zna da li su u crkvu donesene iz neke druge crkve ili su se oduvijek tu nalazile, jer ih biskupske vizitacije koje sam pregledao ne spominju. U crkvi se nalazi lijepi drveni oltar iz zrele renesanse kojega se antependij ističe svojim rezbarijama, u kojima se već ispoljava barok. To je lijepi primjerak drvenih oltara, koji su se u dalmatinskim crkvama navodno zbog trošnosti skidali predprošlog i prošlog stoljeća, i zamjenjivali novim mramornim i kamenim oltarima manje umjetničke vrijednosti. Na pobočnom oltaru stoji pocrnjeli drveni križ bizantinskog tipa sa Kristom naslikanim na drvenoj pozadini, možda radnja domaćeg majstora XV stoljeća. Strop i stražnji zid apside obloženi su islikanim drvom. Nevješta pučka ruka islikala je na drvu stropa barokne ukrase, a na zidu dvije kompozicije »Poklonstvo kraljeva« i »Pokolj djece u Jeruzalimu«. Slike su izvedene po narudžbi braće Rataje, jer se na drvu čita natpis: »Jacobus et fratres Rataie ex voto dono dederunt. Anno Domini 1769.« Kompozicije, kao ni slika »Skidanje s Krsta«, koja se također nalazi u crkvi, nemaju umjetničke vrijednosti, već su interesantni primjeri pučkog umjetnog obrta.

Najinteresantniji objekt u crkvi je drveni reljefni triptih smješten mjesto pale na glavni oltar. Znajući kako se od drvene romaničke plastike u Dalmaciji vrlo malo sačuvalo, a uvidjevši umjetničku vrijednost ovog triptiha mi ćemo se na nj opširnije osvrnuti.¹⁶⁾ Tri drvena svetačka kipa pričvršćena su na ravnu pozlaćenu dasku veličine 85 × 66 cm na kojoj su uz svetačke glave nacrtane aureole. Likovi su izrađeni reljefno sa ravnom stražnjom stranom, da se mogu pričvrstiti na pozadinu. Stilizirani su plošno u zatvorenoj silueti, od koje se tek noge odvajaju, viseći slobodno u zraku. Odjeća im je linearno tretirana, u mirnim plošnim naborima. Stoje u ukočenom frontalnom stavu, gestom blagoslivljanja po zapadnjačkom običaju. Kipovi su bojadisani, otkriveni dijelovi tijela imaju prirodnu boju, dok je odjeća kod svakog pojedinog kipa različito bojadisana. (Tabla XLV).

Lik u sredini prikazuje Krista. Odjeven je u tuniku, nad kojom je prebačen plašt koji obavija tijelo, savijajući se i padajući u lijepim i logično poredanim naborima. Desnicom blagoslivlje, a u ljevici drži otvoreno evanđelje. Koščatu široku glavu uokviruje kratka brada i mirno stilizirana duga kosa. Noge vise ispod tunike, omotane u platnene sandale. Kip je bojadisan, plašt je tamno zelene, a tunika crvene boje. Kristu sa lijeve strane je svetac u biskupskoj odjeći. Lik valjda prikazuje sv. Duju, zaštitnika

¹⁶⁾ Sliku ovog drvenog triptihona donio je Iveković u već navedenom djelu (tabla 223—4). Ali ta fotografija može da zavede gledaoca na krivi zaključak obzirom na datiranje triptiha, budući da na njoj likovi imaju srebrne aureole, sv. Duje ima k tome još i srebrnu rene-

sansnu mitru, a svetac sa desna krunu na glavi. Ti ukrasi bili su kipovima kasnije nadodani i nisu se slagali s njihovim stilom, stoga ih je Konservatorski ured u Splitu dao skinuti, kao što se vidi na našoj fotografiji.

grada Splita. Nad zeleno bojadisanom tunikom, sa žutim rubom, svetac ima crvenu kazulu starijeg oblika (Glockenkasel), dugih vertikalnih nabora. Nad kazulom je dugi pallium koji seže do ruba tunike i obuhvata svečeva ramena. Palij nema izraziti oblik, obuhvaćajući ramena, a ne obavijajući se oko vrata, on ima više izgled mlađeg palijuma u obliku slova T, nego li starijeg u obliku slova Y. Svetac poput Krista blagosivlje desnicom, a u ljevici nosi zatvoreno evanđelje. Mitra na staračkoj glavi svečevoj ima niski šiljasti oblik sa rogom sprijeda i straga, prišivenim vrpčama na rubu (in circulo), u sredini (in titulo), i sa dvije trake (infulae) koje vise straga. Noge su svecu polomljene. Treći reljef prikazuje sveca u profanoj bizantinskoj odjeći. Preko zelene bojadisane košulje ogrnuo je smeđi plašt prikopčan, po bizantinskom običaju, na desnom ramenu. U desnici drži naslikani križ, a ljevicu drži otvorenu, kao pri običaju adoracije ili uže molitve. Nemoguće nam je odrediti koji je to svetac, jer su u romanici slično prikazani različiti sveci,¹⁷⁾ a o triptihonu nemamo pismenih podataka, da bi to mogli utvrditi.

Način kojim su sva tri kipa izdjelana, odava jasno da pripadaju romaničkoj periodu. Ukočenost u stavu, linearna izvedba odjeće sa plošno stiliziranim naborima, što se osobito ističe u stisnutim rubovima Kristova plašta prebačenog preko ramena, te na rubovima plašta koji se ispod lijevice Kristove i one lijevog sveca spuštaju u plošno izvedenoj cikcak liniji, pak ukočene i plošno shvaćene noge, jasno odaju romanički način tretiranja skulpture. U ornatu sv. Duje također se očituje romanička perioda. Svečev palij u obliku slova T sa dugom prednjom vrpcom, koja seže sve do kraja albe, poznat je kao stariji tip palija koji traje sve do kraja XIV stoljeća. Svečeva mitra ima također stariji oblik sa dva roga koji traje često do XIV stoljeća. Takvu mitru koja još nema visoki oblik, ni koso zaobljenih strana, sretamo često na svetačkim kipovima romanike, a i kazula u obliku zvona vidljiva je na skulpturama romaničke periode. Sandale na nogama Kristovim i lijevog sveca također su nalik na sandale, koje vidimo na kipovima XIII do XIV stoljeća. Te plošno izrađene noge obavijene u sandale oblog završetka, i bez detalja, napravljene su u novijem drvu. One su izrađene, kao što se to po stilu može zaključiti, prema nekadašnjim koje su pri popravku reljefa bile kopirane. Svi nas ti detalji navode na zaključak da tri reljefne figure ovog triptiha smatramo romaničkim, i da ih datiramo u XIII do XIV stoljeća.

Sva tri lika su postavljena na pozlaćen drven fond. Postavili su ih valjda u XV stoljeću, što zaključujemo po aureolama nacrtanim u drvenoj dasci. Te aureole nisu iskićene zvijezdama ili zrakama, po običaju XIII i XIV stoljeća, već su ispunjene klasičnim akantusovim lišćem. Slične aureole vidimo često i na slikama madona i svetaca na drvetu u Dalmaciji iz XVI stoljeća, koje su doista naslikane bizantinskim načinom, ali kod kojih se u slobodnom stavu opaža već doba renesanse.¹⁸⁾

Svetački kipovi ovog triptiha izrađeni su veoma vješto. Djelo su iste epohe, a možda i istog majstora čija se darovitost uzdizala nad prosječnim drvodjelca-zanatlije. Uporedimo li ih s ostalim romaničkim skulpturama u Splitu, sa svetačkim figu-

¹⁷⁾ Uporedi C. Cecchelli, *Zara, Catalogo delle cose d'arte e d' antichità*. Slika na str. 49. Roma 1932.

¹⁸⁾ Uporedi zbirku fotografija Arheološkog muzeja u Splitu.

rama drvenog kora splitske katedrale, i Buvinovih vratnica, vidjet ćemo da je njihova izvedba savršenija. Modelacija glave i nabori odjeće izvedeni su u finim prelazima, i strogo po kanonu stila koji je majstor ovih kipova dobro poznao. Kosa i brada razdijeljena u dva grumena, tretirane su meko. Najljepši od njih je kip Krista; pod mekim naborima lijepo komponirane odjeće opazaju se vitki i gibljivi oblici tijela, a u crtama lica regbi da se opaža već i psihički izražaj. Po izvedbi odjeće zaostaju za Kristovim likom kipovi dvaju svetaca, osobito onaj svetoga Duje.

Uvaživši sve to, možemo bez pretjerivanja ovaj drveni triptih, kojeg se vrijednost dosada nije isticala, ubrojiti među najljepša djela romaničke drvene skulpture u Dalmaciji.

ZUSAMMENFASSUNG

(Einige unveröffentlichte romanische Skulpturen in Split.)

Der romanische Stil ist in Dalmatien an einigen großen Denkmälern erhalten; es sind aber auch Reste vorhanden, die bezeugen, daß in Dalmatien in diesem Stile auch eine Reihe von kleineren Denkmälern ausgeführt war. Vf. behandelt einige romanische Skulpturen in Split. Abb. 1 ist ein Relief eines Bischofs (viell. der Hl. Domnius), jetzt an der Fassade der Kirche des Hl. Stephan am Eingange zum alten Friedhofe von Split. Diese Kirche wurde 1814 errichtet, das Relief stammt aber von einem älteren Gebäude, vielleicht aus dem Benediktinerkloster des S. Stephanus de Pinis, das einst an derselben Stelle stand, von dem aber nichts erhalten ist. Unter Abb. 2, 3 und 4 behandelt Vf. zwei Reliefs in der kleinen Kirche des Hl. Geistes im westlichen Teile der Stadt Split. Diese Kirche wird im XIV. Jhdt. als S. Spiritus in civitate nova erwähnt. Das Relief Abb. 2 befindet sich in der Sakristei der Kirche, es ist sicher nachträglich hier eingemauert worden. Dargestellt ist der segnende Christus. An seiner rechten Seite unten die Inschrift . . . | Chr(ist)e d(omi)ne fa[m|u|lo tuo| [Bo]gda|[n]o . f(ilio) . Pe|[t]ri. Ein Bogdan Sohn des Petrus wird in Split im J. 1327 erwähnt, vielleicht ist es derselbe. Vf. glaubt, daß dieses Relief früher über dem Portale einer Kirche, vielleicht derselben, angebracht war.

In derselben Kirche des Hl. Geistes, befindet sich über dem Hofportale in einer Lünette das Relief des thronenden Christus Abb. 3 und 4. Auf dalmatinischen Denkmälern ist diese Darstellung Christi als rex gloriae selten; Vf. kennt nur noch zwei Beispiele.

In der Spliter Vorstadt Veli Varoš befindet sich die Kapelle des Hl. Lukas, deren heutige Form wahrscheinlich aus der 2. Hälfte des XVI. Jhdts. stammt, die aber auch schon im XV. Jhdt. erwähnt wird. Das interessanteste Denkmal in dieser Kirche ist eine Holzplatte über dem Hauptaltare mit drei daran befestigten stehenden Heiligenfiguren (Tafel XLV). Dargestellt ist Christus zwischen einem Bischof und einem zweiten Heiligen in profaner byzantinischer Tracht. Die Platte war vergoldet, an den Figuren sind Farbenreste erhalten.